

ละครเบิกโรง เรื่องตีกด้าบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชุดพระคณศรเสีงา : คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

DUEK DAM BAN PRELUDE PERFORMANCES IN “PHRA KHANET SIA NGA”
(GANESHA LOSES ITS TUSKS) SUITE, A ROYAL COMPOSITION OF KING SAMA VI VIRTUES,
ETHICS AND VALUES

ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม*

วิชชุดา วุฑฒิตย**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ละครเบิกโรง เรื่องตีกด้าบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุดพระคณศรเสีงา : คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ปรากฏในการแสดงละครเบิกโรงเรื่องนี้ ตลอดจนวิเคราะห์องค์ประกอบและหลักในการแสดงของละครเบิกโรงเรื่องนี้อีกด้วย

จากผลของการวิจัยพบว่า ละครเบิกโรง เรื่องตีกด้าบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุดพระคณศรเสีงา มีรูปแบบการแสดงที่เป็นรูปแบบการแสดงเช่นเดียวกับการแสดงโขน ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้ 1) มีการพากย์ เจาจา 2) มีการรำตีบท 3) องค์ประกอบในการแสดง เช่น ผู้แสดงที่มีความชำนาญในการแสดง บทร้องและทำนองเพลงที่มีความไพเราะและสอดคล้องกับอารมณ์ของตัวละคร เครื่องแต่งกายที่คงรูปแบบยืนเครื่องตามขนบธรรมเนียม ฯลฯ โดยการแสดงดังกล่าว มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมไว้ในบทพระราชนิพนธ์) จากการวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครนั้นปรากฏให้เห็นถึงแนวทางในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ดังเห็นได้จากพระคณศรที่สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูต่อบิดามารดา อีกทั้งมีความซื่อสัตย์และซื่อตรงต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้พระคณศรได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะและเทพเจ้าแห่งความสำเร็จทั้งปวง

การแสดงละครเบิกโรง เรื่องตีกด้าบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุดพระคณศรเสีงา นั้นจัดได้ว่าเป็นการแสดงที่ทรงคุณค่า ซึ่งยังให้คุณค่าในด้านต่าง ๆ แก่สังคม เหมาะแก่การศึกษาและเผยแพร่เพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ทั้งในและนอกวงการนาฏศิลป์สืบไป

คำสำคัญ: ละครเบิกโรง / พระคณศรเสีงา

Abstract

The thesis, Duek Dam Ban Prelude Performance in the “Phra Khanet Sia Nga” (Ganesha Loses Its Tusks) Suite, a Royal Composition by King Rama VI: Virtues, Ethics and Values, analyzes the virtues, ethics and values in the prelude performance as well as the components and principles of the prelude performance to this suite.

The research found that the Duek Dam Ban Prelude Performance in the “Phra Khanet Sia Nga” (Ganesha Loses Its Tusks) Suite, a Royal Composition by King Rama VI: Virtues, Ethics and Values, shares the same performing format with the Khon. Their shared characteristics are in: 1) Recitations and dialogues, 2) Dances to illustrate the role of a performer, 3) Performing compositions; for example, dancers’ performing skills, beautiful verses and melodies that are in harmony with the performers’ emotions and the traditional costumes. The performance reflect the virtues, ethics and values evident in the royal composition. The analysis of the characteristics of the characters shows that these characteristics may be applied to people’s daily lives, for example, the characteristics of Phra Khanet may represent a son’s gratitude to his parents, as well as honesty and loyalty to the duty he is assigned to do. Phra Khanet is honoured as the God of Arts and All Success.

The Duek Dam Ban Prelude Performance in the “Phra Khanet Sia Nga” (Ganesha Loses Its Tusks) Suite, a Royal Composition by King Rama VI: Virtues, Ethics and Values is considered to be a performance that renders many valuable benefits to society and is suitable for study and to be publicized so that it becomes well-known both inside and outside dance circles.

Keywords: Prelude Performance / Phra Khanet Sia Nga

* นิสิตระดับมหาบัณฑิต ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ สาขานาฏศิลป์ไทย ศิลปกรรม-ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, arm_child@hotmail.com

**อาจารย์ ดร., ภาควิชานาฏศิลป์ สาขานาฏศิลป์ไทย ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, vijjata@yahoo.com

บทนำ

การแสดงเบิกโรงคือการแสดงก่อนการดำเนินเรื่องหรือก่อนการแสดงเรื่องใหญ่ ถือกำเนิดเกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีต ทุกครั้งก่อนการแสดงโขนหรือละครจะต้องมีการแสดงเบิกโรง โดยการแสดงเบิกโรงที่นิยมแสดงก็จะมี การแสดงเบิกโรงในการแสดงโขนละครมีอยู่หลายชุดด้วยกัน ได้แก่ ประเลง ระเบง โมงครุ่ม กล้วยไม้ นารายณ์ปราบนาททุก เมขลาสรามสูตร ฯลฯ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ บทเบิกโรงขึ้นไว้อีกให้ชื่อว่า บทละครเบิกโรง เรื่องตีกด้าบรรพ์ ตามฉบับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พิมพ์แจกในงานฉลองสุพรรณบัฏของท่านเจ้าพระยารามราฆพเมื่อ พ.ศ.2464 มีอยู่ 4 เรื่องด้วยกัน คือ 1.มหาพลี 2.ฤๅษีเลี้ยงลูก 3.พระนรสิงหาวตารและ 4.พระคเณศรเสैया เป็นอันมีบทเบิกโรงสำหรับเล่นละครเพิ่มขึ้นอีก (ธนิธ อยุธยา 2516:284) ซึ่งบทละครเบิกโรง เรื่องตีกด้าบรรพ์ เรื่องพระคเณศรเสैया เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีคุณูปการแก่วงการนาฏศิลป์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทโขน บทละครรำ บทละครพูดไว้อย่างมากมาย แต่จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวทำให้พบว่า พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเบิกโรงเรื่องตีกด้าบรรพ์ ชุดพระคเณศรเสैया มีความน่าสนใจในด้านการสะท้อนสังคมในปัจจุบันและยังเป็นการแสดงที่ให้ผู้ชมได้สนุกสนานเพลิดเพลินเป็นอย่างดี

การสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมในการแสดงเพื่อเป็นข้อคิดให้แก่ผู้ชม สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้การแสดงประเภทนั้นมีคุณค่าในด้านของการให้ประโยชน์แก่สังคม เพราะการสื่อสารการแสดงที่สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในการแสดงสามารถซึมซับไปกับผู้ชมได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสุนทรียภาพทางความงามของนาฏศิลป์นั้นประกอบด้วยคุณลักษณะที่ดี 5 ประการคือ ตัวละครสวยงาม ท่ารำสวยงาม ขับร้องเพราะ ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดงเพราะ บทกลอนเพราะ และรูปแบบสื่อความหมาย โดยเฉพาะท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ต้องการสื่อความหมายให้เข้าใจ ที่เรียกว่า "ภาษาท่า" เช่น กวักมือเข้า หมายถึง เรียกให้มาหา โบกมือออก เรียกว่า ให้ออกไป เป็นต้น

ผู้วิจัยมีสองประการหลักที่มีความมุ่งมั่นอยากจะศึกษาการแสดงละครเบิกโรง เรื่องตีกด้าบรรพ์ เรื่องพระคเณศรเสैया บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประการที่หนึ่งคือในทางบริบททางสังคมแล้วการแสดงนาฏศิลป์ไทยได้สื่อสารความสุนทรียศาสตร์ให้แก่ผู้ชม โดยเฉพาะสุนทรียศาสตร์ด้านความงาม แต่ในทางกลับกันผู้ชมที่มีสาขาอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่มีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ไทยจะสามารถรับรู้สุนทรียศาสตร์ได้หรือไม่ นอกจากนี้การแสดงทางด้านนาฏศิลป์ไทยจะมีการนำเทพเจ้าที่คนไทยนับถือมาเป็นตัวละครในเรื่องต่างๆ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมไว้ในการแสดง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีคุณประโยชน์แก่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ประการที่สอง เนื่องด้วยโอกาสจะครบรอบ 100 ปี แห่งการก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ก่อตั้งสถานศึกษาแห่งนี้ ทำให้ผู้วิจัยอยากยกบทพระราชนิพนธ์นี้ให้เป็นที่ประจักษ์แก่คณะอาจารย์ นิสิต และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระองค์ในฐานะผู้ก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและทรงทำนุบำรุงศาสตร์และศิลป์ให้เป็นที่ยอมรับสืบมาจนบัดนี้

วัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบในการแสดงละครเบิกโรง เรื่องพระคเณศรเสैया พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6

2. เพื่อวิเคราะห์หลักในการแสดงของการแสดงเบิกโรง เรื่องพระคเณศ์เสैया พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6

3. เพื่อวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ปรากฏในการแสดงละครเบิกโรง เรื่องพระคเณศ์เสैया พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6

ขอบเขตของงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักการแสดงละครเบิกโรง เรื่องพระคเณศ์เสैया พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 และศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ปรากฏในการแสดง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ในรูปแบบต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการต่าง ๆ โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ และเอกสารทางวิชาการ

2. ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏยศิลป์ไทย ตลอดจนบุคคลที่มีประสบการณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสดงเบิกโรง เรื่องพระคเณศ์เสैया บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6

3. ศึกษาจากการสังเกตและชมการแสดง ตลอดจนวีดิทัศน์บันทึกการแสดงเบิกโรง เรื่องพระคเณศ์เสैया บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 และศึกษาบทบาทของตัวละคร ในการแสดงเบิกโรง เรื่องพระคเณศ์เสैया บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6

4. นำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

5. จัดทำเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย โดยเสนอเนื้อหางานวิจัย

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการศึกษาละครเบิกโรง เรื่องตีกดาบรพ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุดพระคเณศ์เสैया โดยมีเนื้อเรื่องย่อ ดังนี้

ปรศุรามคนโปรดของพระอิศวรจะขอเข้าเฝ้าตามที่เคยปฏิบัติ แต่ได้รับการขัดขวางจากพระคเณศ์ซึ่งได้รับพระบัญชาจากพระมารดาว่า ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าเฝ้าพระอิศวรจึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น ปรศุรามไม่สามารถสู้พระคเณศ์ได้ จึงใช้ขวานแก้วซึ่งได้รับประทานจากพระอิศวรมาขว้างพระคเณศ์ไปกระทบทางด้านซ้ายของพระคเณศ์หักไป พระคเณศ์จำขวานแก้วว่าเป็นของพระบิดาจึงมิได้คิดจะต่อสู้อย่างจริงจัง

เมื่อพระอุมาทราบเรื่องก็โกรธปรศุรามที่อวดหาญมีโทสะเข้มแข็ง จึงได้สาปให้ปรศุรามสิ้นฤทธิ์สิ้นกำลังกระดิกกายไม่ได้ แต่พระอิศวรก็อดที่จะเมตตาไม่ได้จึงบอกเป็นความนัยว่า ให้ตั้งจิตระลึกถึงพระนารายณ์ พระนารายณ์ช่วยได้ พระนารายณ์เกิดความสงสารจึงได้แปลงกายเป็นพราหมณ์น้อยออกมาช่วยรำถวายพระอุมา เมื่อพระอุมาพอพระทัยแล้วจึงได้โอกาสหลอกล่อกำลังกลับคืนแก่ปรศุรามตามเดิม

ละครเบิกโรง เรื่องตีกดาบรพ ชุดพระคเณศ์เสैया เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ต่อมาได้ทรงพระราชนิพนธ์ บทเบิกโรงขึ้นไว้อีกให้ชื่อว่า บทละครเบิกโรง เรื่องตีกดา

บรรพ์ ตามฉบับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พิมพ์แจกในงานฉลองสุพรรณบัฏของท่านเจ้าพระยา
รามราชพเมื่อ พ.ศ.2464 มีอยู่ 4 เรื่องด้วยกัน คือ 1.มหาพลี 2.ฤๅษีเสี่ยงลูก 3.พระนรสิงหาวตาร และ4.พระ
คณศร์เสียวา เป็นอันมีบทเบิกโรงสำหรับเล่นละครเพิ่มขึ้นอีก(ธนิต อยู่โพธิ์, 2516:284) โดยผู้วิจัยสามารถ
วิเคราะห์ออกได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดงในละครเบิกโรง เรื่อง พระคณศร์เสียวา

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ผ่านงานจุฬาวาทิต ครั้งที่
179 การแสดงนาฏศิลป์ พระคณศร์เสียวา โดยกลุ่มคณะละครศิษย์ครูมูล ยมะคุปต์ ในวันศุกร์ที่ 5
เมษายน 2556 ณ หอแสดงดนตรี อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ผลวิเคราะห์ดังนี้

1. เรื่องที่ใช้ในการแสดงละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุตพระคณศร์เสียวา บทพระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงฝึกฝนในการสืบสวนหาความรู้เรื่องราวที่เป็นต้นเค้า
ของตำนานในไทย คือสืบจากเรื่องจริงตำนานจริงอยู่ในปกรณัมของอินเดีย เรื่องพระคณศร์เสียวาหยิบใจความ
มาจาก “พรหมไวยรรตปุราณคัมภีร์” ซึ่งพระองค์ได้นำมาพระราชนิพนธ์ขึ้นเป็นบทเบิกโรงเพื่อให้เหมาะแก่การ
เล่นเป็นละคร ตัวละครในเรื่องนี้มีอุปนิสัยใจคอที่ต่างกันมากเป็นที่น่าสนใจคือ 1. ปรศุราม มีนิสัยโมโหโทโส
โกรธง่าย ก่อเรื่องขึ้นก่อน 2. พระคณศร์ ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและรู้ว่าอาวุธของปรศุรามเป็นสิ่งที่พระ
อิศวรประทานมาพระคณศร์ก็ยอมด้วยความกตัญญูรู้คุณ ฯลฯ นอกจากนี้พระองค์ทรงปรารถนาที่อยากจะให้
การแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้ามีความสอดคล้องให้เคียงกับทางอินเดียให้มากที่สุด จึงได้ทรงนำเอาเรื่อง
พระคณศร์เสียวามาพระราชนิพนธ์ให้เป็นละครเบิกโรง โดยเฉพาะละครส่วนพระองค์ซึ่งเป็นผู้แสดงล้วนแต่
เป็นผู้แสดงบรรดาศักดิ์

ภาพที่ 1 : ภาพการต่อสู้ระหว่างพระคณศร์และปรศุราม

ที่มา : สำเนาภาพจากนายนายธีรวัธ ทองนพแก้ว

2. บทร้องและทำนองเพลงที่บรรจุในละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุตพระคณศร์เสียวานั้น อาจารย์
เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ ได้นำมาปรับปรุงและบรรจุเพลงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนิน
เรื่องราวในการแสดงและง่ายต่อการรับชม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาบทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 แต่วิเคราะห์การ
แสดงผ่านบทที่ใช้ในการแสดง จุฬาวาทิต ครั้งที่ 179 โดยกลุ่มคณะละครศิษย์ครูมูล ยมะคุปต์ ในวันศุกร์ที่ 5
วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย -80- ปีที่ 2, ฉบับที่ 2, หน้า 77-85

เมษายน 2556 ณ หอแสดงดนตรี อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงทำให้บทร้องและทำนองเพลงในการแสดงครั้งนี้เกิดความไพเราะและสอดคล้องกันในการแสดง อีกทั้งบทพากย์และเจรจาของตัวละครที่เพิ่มอรรถรสในการรับชมของผู้ชม ถือว่าเป็นการแสดงที่มีการบรรจุเพลงและบทร้องไว้อย่างไพเราะ

3. อุปกรณ์การแสดงที่ใช้ในการแสดงละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุด พระคณศรเสैया ไม่ปรากฏแน่ชัดในเรื่องของการใช้อุปกรณ์ในการแสดง แต่อุปกรณ์ที่สำคัญในการแสดงคือ งาที่หักออกได้จากเศียรพระคณศร ในตอนที่ปรศุรามขว้างขวานมาถูกงา

4. เครื่องแต่งกายในการแสดงชุดนี้ ใช้เครื่องแต่งกายยืนเครื่องตามแบบฉบับโขน ดังนี้

1. พระอิศวร แต่งกายยืนเครื่องพระขนยาวสีขาวยลบลีเหลือง สวมยอดน้ำเต้า
2. พระอุมา แต่งกายยืนเครื่องนางสีขาวยลบลีเหลือง สวมยอดนาง
3. พระคณศร แต่งกายยืนเครื่องขนยาวสีแดง สวมศีรษะพระคณศร (ช้าง)
4. พระนารายณ์ แต่งกายยืนเครื่องขนยาวสีม่วงขลิบลีเหลือง สวมยอดพระ
5. พราหมณ์แปลง (พระนารายณ์) แต่งกายยืนเครื่องพราหมณ์ขนสั้นสีขาว สวมกระบี่งาหน้า

มวยมต่ำ

6. ปรศุราม แต่งกายยืนเครื่องขนยาวสีแดง สวมศีรษะฤาษี

การแต่งกายดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการแต่งกายตามแบบแผนการแสดงโขนที่มีการบัญญัติสีของตัวละครเพื่อบ่งบอกถึงตัวละครนั้น ๆ ซึ่งเป็นแบบเดียวกับการแสดงโขนละครทั่วไป

5. ฉาก ในการแสดงครั้งนี้ไม่ได้มีการจัดฉากให้เข้ากับท้องเรื่องแต่อย่างใด เพียงแต่ใช้เตียงที่ใช้ในการแสดง เป็นอุปกรณ์ประกอบฉาก

2. การวิเคราะห์หลักในการแสดงละครเบิกโรง เรื่องพระคณศรเสैया

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบทบาทของตัวละครในการแสดงเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุดพระคณศรเสैया โดยได้ผลการวิเคราะห์บทบาทของตัวละครทั้ง 6 ตัว ได้แก่ พระอิศวร พระอุมา พระคณศร พระนารายณ์ พราหมณ์แปลง และปรศุราม ดังนี้

1. ผู้แสดงในการแสดงละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุดพระคณศรเสैया บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ไทยในระดับชำนาญการแสดงตลอดจนการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านลีลาทางด้านนาฏศิลป์ไทยขั้นสูง เนื่องจากการรำเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงประกอบการแสดง อีกทั้งการแสดงบทบาทที่ต้องสื่อสารผ่านตัวละครที่เป็นเทพเจ้า ซึ่งต้องถ่ายทอดลีลาท่ารำและการสื่อสารอารมณ์เพื่อให้สอดคล้องกับการแสดงบทบาทดังกล่าว

2. การใช้บท หรือการตีบทในการแสดงละครเบิกโรงเรื่องนี้ เนื่องจากการแสดงแบบ โขน ฉะนั้นแล้วรูปแบบการแสดงจึงยึดหลักการแสดงโขน คือผู้แสดงรำตามบทร้อง บทเจรจา บทพากย์ หรือรำไปตามถ้อยคำที่นักร้อง นักพากย์ พูดแทนผู้แสดง ซึ่งกระบวนการรำดังกล่าวเป็นการแสดงกิริยาท่าทางตามธรรมชาติ โดยท่ารำของผู้แสดงอาจจะรำตามแบบฉบับท่ารำที่บังคับไว้ตามแบบแผนและเป็นการรำพื้นฐานของนาฏศิลป์ ถึงแม้ตัวละครจะเป็นเทพเจ้า แต่ท่ารำส่วนใหญ่ก็จะเน้นท่ารำที่แสดงความยิ่งใหญ่ มีความนิ่งและสง่างาม มีการถืออาวุธในขณะตีบทรำ นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกการเดินไว้ในการแสดง จำนวน 2 ชุด คือ

-รำกลมนารายณ์ เพลงกลมเป็นกระบวนการเดินทางของเทพอย่างมีลีลา และภาคภูมิใจ เป็นกระบวนการที่ปรากฏในโขนและละคร โดยพระนารายณ์เดินทางไปเพื่อทำการแปลงกายเป็นพราหมณ์เพื่อช่วยเหลือปรศุราม

-รำฉุยฉายพราหมณ์ เป็นการรำเดี่ยวที่ใช้สำหรับอวดฝีมือของตัวละคร โดยการรำฉุยฉายครั้งนี้เป็นการรำขึ้นชมตนเองของพระนารายณ์เมื่อทำการแปลงกายเป็นพราหมณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 2 : ภาพการรำฉุยฉายพราหมณ์
ที่มา : สำเนาภาพจากนายนายธีรวัฏ ทองนพแก้ว

ภาพที่ 3 : ภาพการรำกลมนารายณ์
ที่มา : สำเนาภาพจากนายนายธีรวัฏ ทองนพแก้ว

3. การเคลื่อนไหวร่างกายของตัวละครในเรื่องนี้ใช้ทุกอวัยวะทุกส่วนของร่างกายทั้งศีรษะ มือ แขน ขา ลำตัวและเท้า โดยทั้งหมดมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันไปตามจังหวะคำร้องเพลงและทำนองดนตรี

4. การใช้สีหน้าและอารมณ์ ตัวละครในเรื่องส่วนใหญ่เป็นเทพเจ้าประกอบการแสดงเป็นการแสดงรูปแบบโขน ดังนั้นแล้วการแสดงสีหน้าอารมณ์จึงมีขอบเขตและมีจารีตในการแสดงอันประกอบด้วย อารมณ์โกรธ อารมณ์เศร้า อารมณ์ตกใจกลัว อารมณ์พึงพอใจ อารมณ์ชื่นชมยินดี

ภาพที่ 4 : ภาพพระอุมาเข้าสอบถามพระคเณศถึงสาเหตุของการหักของงา
ที่มา : สำเนาภาพจากนายนายธีรวัฏ ทองนพแก้ว

5. การใช้จังหวะ ในการแสดงชุดนี้มีการใช้จังหวะที่หลากหลาย ได้แก่ ช้า รวดเร็ว กระชับ และหนักแน่น

6. การใช้พื้นที่ในการแสดง ตัวละครใช้พื้นที่ตามบทบาทของฉากนั้น ๆ โดยมีทั้งการปรากฏตัวในฉากวิมานพระอิศวรและพระอุมา ฉากการต่อสู้ระหว่างพระคเณศและปรัศราม ฉากการรำเดี่ยวของพระนารายณ์และพราหมณ์แปลง ฉากการรวมตัวของทุกตัวละครในฉากการตัดสินความ และเคลื่อนไหวโดยการคำนึงถึงเหตุการณ์และการดำเนินท้องเรื่อง

ภาพที่ 5 : ภาพการปรากฏตัวของตัวละครทุกตัวในการแสดง
ที่มา : สำเนาภาพจากนายนายธีรวัธ ทองนพเก้า

หลักการและรูปแบบในการแสดงดังที่กล่าวมาของการแสดงละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุดพระคเณศเสียดา มีรูปแบบที่ปรากฏตามแบบแผนการแสดงโขนที่สืบทอดผ่านครูบาอาจารย์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญเป็นพระมหากุณนาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ให้เป็นบทเบิกโรงไว้สำหรับแสดงโขนละคร แม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนไปตามกาลเวลา แต่การแสดงดังกล่าวยังถูกรักษาไว้อย่างดีตามแบบแผนและจารีตประเพณีในการแสดง ตลอดจนยังถือได้ว่าเป็นละครเบิกโรงที่ทรงคุณค่าที่สุดต่อทหคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมไว้ในเรื่องได้เป็นอย่างดี

3. การวิเคราะห์บทบาทการสะท้อนสังคมด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ในละครเบิกโรง เรื่อง พระคเณศเสียดา

ละครเบิกโรงเรื่องพระคเณศเสียดานั้นเป็นตำนานซึ่งอยู่ทั้งทางอินเดียและไทย เรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้นรัชกาลที่ 6 ได้ทรงทำการศึกษาหาความรู้เรื่องราวที่เป็นต้นเค้าของตำนาน คือสืบค้นจากเรื่องจริงตำนานจริงของอินเดีย เรื่องพระคเณศเสียดาจึงทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเป็นบทเบิกโรง ทรงปรารถนาที่อยากจะให้การแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้ามีความสอดคล้องให้ใกล้เคียงกับทางอินเดียให้มากที่สุด จึงได้ทรงนำเอาเรื่องพระคเณศเสียดามาพระราชนิพนธ์ให้เป็นละครเบิกโรง โดยในเรื่องของตัวคุณค่าของตัวเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในบทเบิกโรง คุณค่าหลัก ๆ ตามตำราอินเดียคือการสรรเสริญผู้เป็นเจ้าพระเป็นเจ้า เพื่อให้เกิดความสิริมงคล อีกทั้งยังเป็นการยกย่องพระเกียรติคุณของพระผู้เป็นเจ้าไม่ว่าจะเป็นพระอิศวร พระอุมา พระนารายณ์ และ

พระคณิศร สำหรับในตอนนี้จะเห็นได้ชัดว่าพระคณิศรได้แสดงบทบาท ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นแบบอย่างที่สามารถยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้บทบาทของพระคณิศรยังได้สะท้อนความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณคือพระบิดา โดยเห็นได้จากการเฝ้ารับชวานแก้วที่ปรศุรามขว้างมาใส่ เนื่องจากชวานแก้วนั้นเป็นชวานแก้วที่พระอิศวรพระบิดาของพระคณิศรได้มอบให้ปรศุราม แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของพระคณิศรที่แสดงต่อพระอิศวรหรือผู้เป็นพ่อแม่จะเป็นเพียงสิ่งของแทนตัวก็ตาม นอกจากนี้แล้วละครเบิกโรงเรื่องนี่ยังสะท้อนคุณค่าในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมซึ่งนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้น ๆ สิ่งนั้นก็คือความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

ผลสรุปการดำเนินการวิเคราะห์

ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่ได้ผลมาจากการศึกษาละครเบิกโรง เรื่อง ดึกดำบรรพ์ ชุตพระคณิศรเสียางา พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ดังนี้

1. แนวคิดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการพระราชานิพนธ์ ละครเบิกโรง เรื่อง ดึกดำบรรพ์ ชุตพระคณิศรเสียางา ที่พระองค์ทรงสอดแทรกข้อคิด คติธรรมในการดำเนินชีวิตผ่านตัวละครเทพเจ้า ที่สะท้อนลักษณะของบุคคลในสังคมได้ทุกยุคทุกสมัย ซึ่งถือได้ว่าละครเบิกโรงเรื่องนี้เป็นละครที่ทรงคุณค่า ที่สามารถหยิบยกขึ้นแสดงเมื่อไรก็ยังคงสะท้อนลักษณะนิสัยให้เป็นข้อคิด ตลอดจนแฝงคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

2. หลักในการแสดงและองค์ประกอบในการแสดงละครเบิกโรง เรื่อง ดึกดำบรรพ์ ชุตพระคณิศรเสียางา พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังคงแบบแผนและจารีตตามขนบธรรมเนียมประเพณีการแสดงไว้เป็นอย่างดี

3. คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่ปรากฏในละครเบิกโรง เรื่อง ดึกดำบรรพ์ ชุตพระคณิศรเสียางา พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง การรับชม ตลอดจนการนำเสนอเพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนให้เป็นตัวอย่างในการยึดรูปแบบคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

4. นอกจากบุคคลในวงการนาฏศิลป์ที่จะได้รับคุณประโยชน์อันทรงคุณค่าของละครเบิกโรง เรื่อง ดึกดำบรรพ์ ชุตพระคณิศรเสียางา พระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วนั้นบุคคลนอกวงการหรือบุคคลที่สนใจในศาสตร์ด้านนี้ยังสามารถรับคุณประโยชน์อันทรงคุณค่าที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. บทพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังคงมีอีกหลายเรื่องที่น่าสนใจและสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม จึงควรค่าต่อการนำมาเสนอผ่านในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ เพื่อให้เป็นที่รู้จักและแพร่หลาย

2. การสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏศิลป์โดยเฉพาะละครที่มีการดำเนินเรื่องราว ควรสอดแทรก คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงกระทำของผู้สร้างสรรค์ผลงานลงไปในงานนั้น ๆ เพราะนอกจากการซึมซับความงามในด้านต่าง ๆ แล้วผู้ชมยังจะได้รับคุณค่าทางด้านนี้ด้วย

3. ควรยึดหลักการแสดงของการแสดงที่มีแบบแผนหรือจารีตไว้ให้เป็นธรรมเนียมสืบไป เพื่อที่จะเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของชาติมิให้สูญหายสืบไป

รายการอ้างอิง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, . 2556. งานจุฬาวาทิต ครั้งที่ 179 การแสดงนาฏศิลป์พระคเณศวรเสียวงา โดย
กลุ่มคณะละครศิษย์ครูลมุล ยมะคุปต์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนิต อยู่โพธิ์. 2508. โขน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

ธนิต อยู่โพธิ์. 2531. ศิลปะละครรำหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.

ปิ่น มาลากุล. หม่อมหลวง. 2503. ความรู้เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ 6 และบทละครเบิกโรงเรื่อง
ดึกดำบรรพ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

ปิ่น มาลากุล, หม่อมหลวง. 2518. งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้า
แผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

วรชาติ มีชูบท. 2555. ภาพล้อผีพระหัตถ์ในรัชกาลที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์. 2538. การวิเคราะห์แนวพระราชดำริและบทบาท ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ในการส่งเสริมการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียน
พรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.